

Kore ve İslam Orta Çağ Üzerine Ticari Tarihsel İncelemeler Korea and Islam Trade History Reflections on the Middle Ages

Prof. Dr. Yongku Cha

Sorumlu Çevirmen/Corresponding Translator

Arş. Gör. Fahrettin HALİLOĞLU

Hitit Üniversitesi

İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü,
Çorum, Türkiye

ORCID: [0000-0003-1262-1624](https://orcid.org/0000-0003-1262-1624)

e-mail: fahrettinhaliloglu@hitit.edu.tr

Başvuru/Submitted: 23.10.2023

Kabul/Accepted: 05.01.2024

Atf: Cha, Yongku, “Kore ve İslam Orta Çağ Üzerine Ticari Tarihsel İncelemeler”, Çev: Fahrettin Haliloğlu, *Ortaçağ Araştırmaları Dergisi*, 7/1 (Haziran 2024): 277-288.

Citation: Cha, Youngku, “Korea and Islam Trade History Reflections on the Middle Ages”, Trans: Fahrettin Haliloğlu, *Ortaçağ Araştırmaları Dergisi*, 7/1 (June 2024): 277-288.

Lisans/License:

Öz- Bu makale, 11. yüzyılda İslam dünyası ile Kore arasındaki ticari ilişkileri incelemektedir. Özellikle Müslüman tüccarların bu dönemde sık sık Uzak Doğu'da bulunan Goryeo Krallığı'na gerçekleştirdikleri ticari seyahatleri ve bu bağlamda gelişen ilişkiler üzerine odaklanmaktadır. Orta Çağ'da İslam Coğrafyasında yaşayan Müslüman gemiciler ve tüccarlar, Deniz İpek Yolu'nu kullanarak yoğun ticari faaliyetler gerçekleştirmişlerdir. Bu çerçevede çalışmamızda, bu dönemde Uzak Doğu'daki Müslümanların ekonomik ve diplomatik münasebetleri ayrıntılı bir biçimde analiz edilmektedir. Moğol İmparatorluğu'ndan önce de Müslüman tüccarlar Uzak Doğu'da geniş ticaret ağlarına sahiptirler. Özellikle Abbasiler döneminde, Müslüman tüccarlar Uzak Doğu'dan Doğu Afrika kıyılarına kadar geniş ticaret bağlantıları geliştirmişlerdir. Bu küresel ekonomik koşullar altında, Müslüman ülkeler ile Kore Yarımadası arasında kaydedilen ilk ticari karşılaşma 1024 yılında gerçekleşmiştir. Her ne kadar Kore'nin 1024 yılından önce Müslümanlarla sürekli ve doğrudan bir ticari temas kurduğuna dair yazılı belgeler bulmak zor ise de özellikle 1024, 1025 ve 1040 yıllarına ait tarihi belgelerin bu konu çerçevesinde yeni araştırmalara zemin hazırlayacağı düşünülmektedir. Bu belgelerden elde edilen bulgulara dayanarak sadece Uzak Doğu'nun siyasi iklimindeki değişikliklerin değil, aynı zamanda Orta Çağ Kore'sini İslam dünyasına bağlayan karşılıklı ekonomik çıkarların arttığı sonucuna varılmıştır. 1024 ve 1025 yıllarında Kore'ye seyahat eden yaklaşık 100 kadar tüccar ve 1040 yılında listelenen farklı bölgelerden gelen mallar, Batılı güçlerin Uzak Doğu'ya gelmesinden önce İslam'ın bu bölgelere etkisini göstermektedir. Bu ticari ilişkiler, sadece ekonomik olarak değil, aynı zamanda sosyal, kültürel, dini ve diplomatik etkileşim açılarından da önemli bir rol oynamıştır. Bu nedenle çalışmamız, Orta Çağ'da İslam dünyası ile Kore arasındaki bu ilginç ilişkilerin daha fazla anlaşılmasına katkıda bulunmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler- *İslâm Tarihi, Orta Çağ, Kore, İslam Dünyası, Ticaret.*

Abstract – This article examines trade relations between the Islamic world and Korea in the 11th century. It focuses especially on the commercial travels of Muslim merchants to the Goryeo Kingdom in the Far East during this period and the relations that developed in this context. Muslim sailors and merchants living in Islamic Geography in the Middle Ages carried out intensive commercial activities using the Maritime Silk Road. In this context, in our study, the economic and diplomatic relations of Muslims in the Far East in this period are analyzed in detail. Even before the Mongol Empire in Asia, Muslim merchants had extensive trade networks in the Far East. Especially during the Abbasid period, Muslim merchants developed extensive trade connections from the Far East to the East African coast. Under these global economic conditions, the first recorded commercial encounter between Muslim countries and the Korean Peninsula took place in 1024. Although it is difficult to find scripts proving that Korea had continuous and direct commercial contact with Muslims before 1024, it is thought that historical documents, especially from the years 1024, 1025 and 1040, will pave the way for new research on this subject. Based on the findings from these documents, it is concluded that not only the changes in the political climate in the Far East, but also the increasing mutual economic interests connecting medieval Korea to the Islamic world. Approximately 100 merchants traveling to Korea in 1024 and 1025 and goods from different regions listed in 1040 show the influence of Islam in these regions before the arrival of Western powers in the Far East. These trade relations played an important role not only economically, but also in terms of social, cultural, religious and diplomatic interaction. Therefore, our study aims to contribute to a greater understanding of these interesting relations between the Muslim world and Korea in the Middle Ages.

Keywords- *History of Islam, Middle Ages, Korea, Islamic World, Trade.*

Yayın Tarihi	26.06.2024
Hakem Sayısı	Ön İnceleme: İki İç Hakem (Editör-Yayın Kurulu Üyesi) İçerik İncelemesi: Üç Dış Hakem
Değerlendirme	Çift Taraflı Kör Hakemlik
Benzerlik Taraması	Yapıldı-İntihal.Net
Etik Bildirim	ortacagarastirmalaridergisi@gmail.com
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Herhangi bir fon, hibe veya başka bir destek alınmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanır. https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.tr
Date of Publication	26.06.2024
Reviewers	Single Anonymized - Two Internal (Editor board member) Double Anonymized - Three External
Review Reports	Double-blind
Plagiarism Checks	Yes – İntihal.Net
Complaints	ortacagarastirmalaridergisi@gmail.com
Conflicts of Interest	The Author(s) declare(s) that there is no conflict of interest.
Grant Support	No funds, grants, or other support was received.
Copyright & License	Author(s) publishing with the journal retain(s) the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0. https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.tr

GİRİŞ

Günümüz dünya ekonomisi tarif edilirken, dünya çapında ticaretle ilişkilendirilen süreç sanki 20. yüzyılın bir olgusuymuş gibi, genellikle “küreselleşmiş dünya” veya kısaca “küreselleşme” terimleriyle anılmaktadır. Ancak, küreselleşmenin kökenleri konusunda yapılan araştırmalarda farklı görüşler bulunmaktadır. Özellikle Immanuel Wallerstein, dünya ekonomisinin sadece son yılların yoğun ağ yapıları ile karakterize edilmediğini, bunun 16. yüzyılda Avrupa’nın ilerlemesi sırasında da kanıtlanabileceğini savunmaktadır.¹ Bazı bilim adamları daha da ileri giderek, küresel dünya ticaretinin erken Hıristiyan Roma döneminde veya o dönemde Çin’de zaten var olduğunu iddia etmektedir.² Andre Gunder Frank ise küresel anlamda dünya ekonomisinin, yani global ekonominin, yaklaşık olarak M.Ö. 3000’den beri var olduğu şeklindeki aşırı görüşü benimsemektedir.³

Ancak bu farklı görüşlere rağmen, birbirinden uzak ülkeler arasındaki doğrudan veya dolaylı temasın bin yılın başından itibaren arttığını düşündürecek çok şey vardır. Bu durum, Doğu Yarım Kürede, özellikle Hint Okyanusu ve Güney Çin Denizi’ni çevreleyen bölgelerde yoğun bir küresel ekonomik bağımlılığa yol açmıştır.

Bu küresel ticaret ağı, birkaç küçük alt ağdan oluşuyordu. Örneğin, Janet Abu-Lughod 13. yüzyıl için, tek bir büyük Afro-Avrasya ekonomisinde sekiz farklı şehir merkezli bölge belirlemiş ve bunları üç alt sisteme ayırmıştır; Avrupa Bölgesi, Orta Doğu, Hint Okyanusu ve Güneydoğu Asya çevresindeki bölge.⁴ Bu, “1250 ile 1350 yılları arasında kapitalizm öncesi bir dünya sisteminin zaten var olduğuna dair ciddi ve ampirik olarak sağlam temellere dayanan bir tezi” haklı çıkarmaktadır.⁵

Bu makalede öncelikle Uzak Doğu Asya’da uzun mesafeli “küresel” bir ticareten söz edilebilir mi sorusu gündeme getirilmektedir. Bununla beraber Abu-Lughod’un iddiasının aksine, Moğol egemenliğinden önce Asya’da küresel ekonomik anlamda uzun mesafeli ticaret ve ihracat ekonomisinin olup olmadığı da araştırılmaktadır. Bu soruların temeline inebilmek için öncelikle 11. yüzyılın ilk yarısında meydana gelen olaylar ele alınacaktır.

1. İslam Devletleri ile Kore Arasında İlk Ticari Karşılaşmalar⁶

“1024 yılında el-Raza, Ta’sik’ten yüz kişiyle birlikte (daha) geldi ve yanlarında yerel ticaret malları taşıyorlardı. Ta’sik Batı bölgelerinde yer almaktadır (1024).”⁷

Goryeosa (高麗史),⁸ Kore ile İslam dünyası arasındaki ilk tarihi ticaret ilişkisini böyle tanımlamaktadır. “Al-Raza” kişinin tespiti mümkün değil, ancak Ta’sik ile burada Arabistan

¹ Immanuel Wallerstein, *The Modern World System I-II-III* (New York: Academic Press, 1974,1980, 1989).

² Frederick John Teggart, *Rome and China: A Study of Correlations in Historical Events* (Berkeley: University of California Press, 1939); Marshall G. S. Hodgson, “The Interrelations of Societies in History”, *Rethinking World History: Essays on Europe, Islam, and World History*, ed. Edmund Burke (Cambridge: Cambridge University Press, 1993), 17.

³ Andre G. Frank, B. K. Gills (ed.), *The World System: Five Hundred Years oder Five Thousand?* (London, New York: Routledge, 1993); Andre G. Frank, “Bronze age World system cycles”, *Current Anthropology* 34 (1993), 383-430; Andre G. Frank, “The modern World System revisited. Rereading Braudel and Wallerstein”, *Civilizations and World Systems: Studying World-Historical Change*, ed. Stephen K. Sanderson (California: Altamira Press, 1995), 206-228.

⁴ Janet Abu-Lughod, *Before European Hegemony: The World System A.D. 1250-1350* (New York: Oxford University Press, 1989), 34. Ayrıca bk. Janet Abu-Lughod, “Das Weltsystem im dreizehnten Jahrhundert: Sackgasse oder Wegweiser?”, *Vom Mittelmeer zum Atlantik. Die mittelalterlichen Anfänge der europäischen Expansion*, ed. Peter Feldbauer (Wien-München, R. Oldenbourg Verlag, 2001), 11-35.

⁵ Karşılaştırma için bk. Jane Schneider, “Was There a Precapitalist World-System?”, *Peasant Studies* 6/1 (1977) 20-29; K. N. Chaudhuri, *Trade and Civilisation in the Indian Ocean* (Cambridge: Cambridge University Press, 1985); K. N. Chaudhuri, *Asian Before Europe: Economy and Civilisation of the Indian Ocean from the Rise of Islam to 1750* (Cambridge: Cambridge University Press, 1990).

⁶ Kore-İslam ilişkileri tarihi zaten birçok bilim adamı tarafından incelenmiştir. Özellikle bk. Hee-Soo Lee, “Early Korea-Arabic maritime relations based on Muslim sources”, *Korea Journal* 31/2 (1991), 21-32; Seong Min Hong, “Commercial Relations between Korea and the Middle East in the Medieval Ages”, *Korean Journal of the Middle East Studies* 22 (2002), 165-186; Don Baker, “Islam Struggles for a Toehold in Korea”, *Harvard Asia Quarterly* 10/1 (2006), 25-30. Bununla birlikte, bugüne kadar yapılan araştırmalar Orta Çağ’dan günümüze kadar olan çok geniş bir dönemi kapsamaktadır. Bu nedenle 11. yüzyıldaki karşılaşmaların ayrıntılı bir incelemesi hala devam etmektedir. Özellikle küresel düzeyde, Orta Çağ’da Kore ile İslam devletleri arasındaki ekonomik alışveriş, hala büyük ölçüde keşfedilmemiştir.

⁷ 大食國悅羅慈等 - 來獻方物大食國在西域 in: Goryeosa Bd. 5 (September 1024).

⁸ “Goryeosa”, “Goryeo Krallığının Tarihi” anlamına gelir. İkinci birleşik Kore Devleti Goryeo, varlığı boyunca (918-1392) aynı hanedan tarafından yönetildi. Goryeosa kroniği toplam 139 ciltten oluşmaktadır. Ancak 1451 yılına kadar yazıya geçirilmemiştir ve daha sonra kurulan Kore’nin üçüncü devleti olan Joseon Hanedanı hükümdarlarının emriyle hazırlanmıştır. Bu nedenle Goryeosa bir anlamda yayınlanmış resmi bir kaynaktır.

kastedilmektedir. Bahsi geçen 100 tüccar sayısı, o dönemdeki ticaret hacminin hafife alınmaması gerektiğini göstermektedir.⁹

Ertesi yıl (1025) iki ortak arasındaki ticaret devam etmiştir. Bu sefer de yaklaşık 100 tüccar değerli mallarla tekrar Goryeo İmparatorluğu'na girmiştir:

“*Ta'sik'li Hasan ve Raza, yüz kişiyle birlikte geldiler ve yanlarında yerel ticaret malları taşıyorlardı.*”¹⁰

Goryeosa, 1040 yılı için daha ayrıntılı notlar düşmektedir:

“*Ta'sik'li tüccar Barakah başka insanlarla birlikte geldi ve yanlarında cıva, ejderha dişi, Çampa'dan gelen tütsü, mür ve Hindistan Bakam Odunu gibi mallar taşıyorlardı. Bunun üzerine kral onların bir handa konaklamalarını emretti¹¹ ve evlerine dönerken yanlarına almaları için onlara altın ve ipek verdi.*”¹²

Bu mal listesi, iki ticari ortak arasında hangi malların değiş tokuş edildiğini göstermektedir: Arap tarafı “cıva, ejderha dişi, Çampa tütsüsü, mür ve Hindistan Bakam Odunu” teklif ederken, Kore tarafı “altın ve ipek” teklif etmektedir. Bunlar, tıp ve gündelik hayatta ihtiyaç duyulan egzotik ancak çok kârlı ve hafif ürünlerdir. Özellikle cıva altın çıkarmak amacıyla kullanıldığı için o dönemde büyük talep görüyordu. Cıva, altın kumunun üzerine dökülürdü ve hemen bir amalgam oluşturmak üzere karıştırılırdı. Amalgam daha sonra en ilkel yöntemlerle ısıtılır, böylece cıva buharlaşır ve geriye sadece altın kalırdı. Bu amalgam yöntemi sayesinde, Goryeo İmparatorluğu'nun yüksek kaliteli altın ürünleri imal edilirdi.¹³ Devletin dininin Budizm olduğu Goryeo'da, dini ritüeller sebebiyle birçok altın kaplama eşyalar üretildiği için altına olan talep hızla artmıştır.

Arap tüccarlar tarafından ithal edilen ejderha dişi, mür ve Hindistan bakam odunu gibi diğer ticari ürünler “her türlü hastalığa karşı etkili hammaddeler”¹⁴ olarak kabul edilirdi. Bununla birlikte, bu malların menşei olan Doğu Hindistan ve Güneydoğu Asya, Arap tüccarların aracı olarak hareket ettiklerini ve uzak Doğu'ya kadar geniş ticari ilişkiler geliştirdiklerini göstermektedir.

Takas için sunulan Kore malları, geleneksel olarak Goryeo'nun ana ihraç ürünleri olan altın ve ipektir. Her ne kadar kaynakta 100 kişilik tüccar grubunun iş ortaklarının kim oldukları tam olarak açıklanmamış olsa da bunun Çin haraç sistemi doğrultusunda kurulmuş bir tür “haraç ticareti” olduğuna inanılmaktadır. Bu, Goryeo Hanedanının dış politikada bağımsızlık ve Çin etkisinden kurtulma çabalarını ifade etmektedir.

2. Silla ile İslam Dünyası Arasındaki Ticari İlişkiler

2.1. Coğrafyacıların Kayıtları

Buraya kadar bahsi geçenler, Kore ile İslam dünyası arasındaki ticari karşılaşmaların ilk “yazılı” ifadesidir. Ancak Kore o zamana kadar hiçbir şekilde “sabah sakinliği ülkesi” değildi. Aksine, Kore'nin 11. yüzyıldan önce bile “Deniz İpek Yolları” boyunca uluslararası ticarete yer aldığına dair birçok delil bulunmaktadır. Uzak Doğu'dan gelen haber ve bilgilerin İslam ülkelerine kadar taşınması, iki bölge arasında ticaret yoluyla kurulan yakın bağlantıyı açıklamaktadır.

Arap coğrafyacı İbn Hurdâzbih (820?-912?) *Kitâbü'l-mesâlik ve'l-memâlik* (Yollar ve Ülkeler Kitabı)¹⁵ adlı kitabında, Kore Yarımadası'nda 10. yüzyıla kadar neredeyse bin yıl boyunca varlığını sürdüren bir krallık olan Silla hakkında bilgi vermektedir: “*Çin'in sonunda dağlar ve krallar vardır,*

⁹ Örneğin, o dönemde Goryeo'ya gemiyle gelen Çinli tüccarların sayısı 20 ile 100 arasındaydı. 1017'de Quanzhou'dan 40 (Goryeosa cilt 4, Temmuz), 1019'da Fouzhou'dan yaklaşık 100 (Goryeosa Cilt 4 Temmuz), 1028 yılında Quanzhou'dan yaklaşık 30 (Goryeosa Cilt 5, Eylül) tüccar geldi.

¹⁰ 大食蠻夏洗羅慈等]斗人 來獻 I:物, Goryeosa Cilt 5, Eylül 1025.

¹¹ Goryeo'nun başkenti Gaeseong'da Youngbinguan, Obinguan, Hoidongguan adlı ticarethaneler vardı. Yabancı tüccarların burada ikamet etmesine ve ticaret yapmalarına izin verilirdi. Goryeosa'ya göre, 10.000'den fazla yabancı Gaeseong'u ziyaret etti. Bunlar çoğunlukla Güneydoğu Asya'dan tütsü, boya ve baharat ithal ettiler ve bunları ipek ve Ginseng karşılığında takas ettiler.

¹² 大食國客商保那盞等來獻水銀龍齒占城香沒藥大蘇木等物 命有司館待優厚及還厚賜命, Goryeosa Cilt 6 (Kasım 1040).

¹³ Bk. Min Su Han, Jin Ju Hwang, Whan Suk Moon, “A study on the production techniques of ancient gilding (Focus on the mercury amalgam gilding)”, *Conservation Studies* 23 (2002), 113-129.

¹⁴ Roderich Ptak, *Die maritime Seidenstrasse. Küstenräume, Seefahrt und Handel in vorkolonialer Zeit* (München: C. H. Beck Verlag, 2007) 323.

¹⁵ M. J. de Goeje (ed.), *Bibliotheca Geographorum Arabicorum pars. 6* (Lugdini- -Batavorum, 1967), 70. Geniş bilgi için bk. Lee Hee Soo, “Islam in Korea. Its History and Present Situation”, *Journal of The Korean Association of The Islamic Studies* 4/1(1994), 61.

işte Silla'nın olduğu yer tam olarak orası. Bu ülkenin çok altını var ve Müslümanlar ülkeye girdiklerinde Silla'nın güzelliği nedeniyle oraya yerleşiyorlar. Silla'nın ötesinde ne olduğu bilinmiyor."

Batı İran'da posta ve haberleşme müdürlüğünden edindiği tecrübeye dayanarak, İbn Hurdâzbih'in raporunun güvenilir görüldüğü söylenebilir. *Kitâbü'l-mesâlik ve'l-memâlik*, tüccarlar için Hazar Denizi ve Avrupa Rusyası'ndan Kuzeypatı Afrika ve İspanya'ya kadar olan posta istasyonları da dahil olmak üzere İslam dünyasının ticaret rotalarının ve kurye yollarının belgelendiği bir güzergâh kitabıdır. Özellikle kitabının yayınlandığı süreç, Çin dahil birçok ülke ile ticari ilişkiler kurmuş olan Abbasi halifeliliğinin en parlak dönemiydi. Ancak bizi en çok ilgilendiren şey, Kore Yarımadası'nın yabancı bir yayında ilk kez bahsediliyor olmasıdır. Özellikle 9. yüzyıl, aşağıda daha ayrıntılı olarak inceleyeceğimiz gibi Silla Krallığı için yabancı ülkelerle dış ticarete dayalı bir ekonomik refah dönemiydi. Her şeyden önce, Silla Krallığı'ndaki büyük altın yataklarına ilişkin yaygın fikir, İbn Hurdâzbih'in şu sözleriyle uyumludur: "*Silla aslında altın bakımından zengin bir ülkedy ve muhtemelen esas olarak altından yapılan ürünlerin ticaretini yapıyordu.*"

İslam alimleri arasında Kore'nin, tamamen bilinmeyen bir ülke olmadığına dair başka bir kanıt daha vardır. Asya'nın birçok yerine, muhtemelen Çin ve Hindistan'a kadar çok genç yaşta seyahat eden Mes'ûdî (957'de öldü) isimli önemli bir Arap tarihçisi ve coğrafyacısı, *Mürûcû'z-zehab ve me'âdinü'l-cevher* (Altın Bozkırlar ve Cevher Madenleri) adlı beş ciltlik tarih çalışmasında şöyle bahsetmektedir:

*"Çin'den sonra denizin ötesinde Silla beldeleri ve ona bağlı adaların dışında bilinen ve anlatılan daha başka bir memleket veya hükümdarlık yoktur. Buralara Irak'tan ve diğer yerlerden gelip yerleşen, daha sonra da geri gelen hiçbir gurbetçi bulunmamaktadır. Zira buranın havası sıhhatli, suyu kaliteli, toprağı verimli, hammaddesi ve birinci sınıf mücevherleri boldur. Bu nedenle çok nadir insanlar hariç, oralara gidenler bir daha geri dönmezler."*¹⁶

Mes'ûdî, bu "diğer yabancılar" ile tam olarak kimi kastettiğini açıklamamaktadır. Yine de bu rivayete dayanarak, o dönemde İslam dünyasının merkezi olan Irak'tan Kore'ye yerleşim hareketlerinin gerçekleştiği varsayılabılır. Ancak bu haberin güvenilirliğini teyit etmek için özellikle Korece kaynaklardan daha fazla bilgiye ihtiyaç vardır.

Ayrıca, Mısırlı kozmograf ed-Dimaşkî de *Nuhbetü'd-dehr fi 'acâ'ibi'l-ber ve'l-bahr*¹⁷ (1325) isimli kitabında Silla'dan ve siyasi nedenlerle zulme uğrayıp Silla'ya göç eden Müslümanlardan bahseder. Mısırlı Nüveyrî (ö. 733/1333) ise şunları eklemektedir: "*Çin'in doğusunda Silla Adaları adı verilen 6 ada daha bulunmaktadır. Burada yaşayanların arasında Emeviler tarafından zulme uğrayan Aleviler de vardır. Havası ve suyunun iyi olması sebebiyle kendisine çeken bu yerden zor durumlarına rağmen ayrılmıyorlar.*"¹⁸

Yukarıda zikredilen haberler özetlenecek olursa Silla'nın isminin, İslam dünyasında Çin'de faaliyet gösteren Müslüman tüccarlar¹⁹ aracılığıyla tanınmaya başladığı ihtimali hala mevcuttur.

2.2. Lüks Malların Yasaklanmasına İlişkin Kanun

Mevcut araştırmalara göre, Müslümanların Kore'ye gerçekten 1024 yılından önce gelip gelmedikleri henüz tam olarak belli değildir. Çünkü yukarıda bahsedilen haberlere göre Silla'yı ziyaret ettiği bildirilen kişilerin geri döndüğüne dair başka bir haber bulunmamaktadır. Yazılı kaynaklar çok yeterli olmasa da Silla Krallığı'nın Müslüman dünya ile bazı temaslarını sürdürmesi tamamen imkânsız değildir.

Silla kralı Heungdeok, 843 yılında lükse karşı bir yasa çıkarmıştı²⁰ ve bu yasada, ithal ettiği yasaklı yabancı malların isimleri zikredilmişti: Tavus kuşu tüyü (Hindistan ve Güneydoğu Asya'dan), yalıçapkını tüyü (Kamboçya), se-se (瑟瑟; Taşkent bölgesinden bir tür Zümrüt), taptan (bir çeşit yün halı) ve kaplumbağa kabuğu (玳瑁).

"Saç aksesuarı yapmak ve değerli giysileri süslemek için kullanılan"²¹ tavus kuşu tüyleri ve yalıçapkını tüyleri yoğun talep gören ticari ürünler arasındaydı. Bu nedenle, uzun coğrafi mesafeye rağmen, Güneydoğu Asya'dan ithal edilmişlerdir.

¹⁶ Alî b. el-Hüseyn el-Mes'ûdî, *Mürûcû'z-zehab ve me'âdinü'l-cevher* (Kahire: yyy, yty) 1/155-156.

¹⁷ Şeyhürrebe ed-Dimaşkî, *Nuhbetü'd-dehr fi acâ'ibi'l-ber ve'l-bahr*, *Cosmographie de Chems ed-din abou Abdallah Mohammed ed Dimachqui*, ed. M.A.F. Mehren (St. Petersburg, Académie impériale des sciences, 1866), 131.

¹⁸ Ahmed b. Abdülvehhâb en-Nüveyrî, *Nihâyetü'l-ereb fi fûnü'l-edeb*, (Kahire: yyy, 1923), 1/230.

¹⁹ Çin'deki Müslümanlar için bk. Raphael Israeli, *Muslims in China* (London, Curzon Press, 1980).

²⁰ Samguksagi (三國史記) cilt. 33, 雜誌2, 色脂.

²¹ Ptak, *Die maritime Seidenstrasse*, 321.

843 tarihli yasada da belirtildiği üzere zengin soyluların, yataklarını kaplumbağa kabuğuyla süsledikleri görülmektedir.²² Kaplumbağa kabuğu, “dekoratif ürünler yapmak için popüler bir ham madde” idi.²³ Lake eşyalar, Silla hanedanının en önemli ürünlerinden biriydi. Soyluların siyah renkli, parlak şaheserlere olan talebini karşılamak için ekonomik ve siyasi açıdan gelişen imparatorluğa, Hint Okyanusu’ndan kaplumbağa kabuğu ithal edilirdi.

Se-se (瑟瑟), bilimi zor terminolojik problemlerle karşı karşıya bırakırken, taptan İslam dünyasından ithal edilen ticari mallardan biriydi. Sonuç olarak, Silla’da tarakların yapıldığı se-se ve fildişi (象牙), İslam dünyasında yaygın olarak kullanılan ham maddeler olduğu kesin olarak söylenebilir.

Birleşik Silla’da (676-935), aristokratların egemen olduğu ekonomik yaşam gözle görülür bir yükseliş yaşamıştır. Zengin aristokratlar lüks evlerde yaşıyorlardı. Görünür zenginlikleri, onların tembellek ve eğlenceye adanmış bir hayat sürmelerine sebep oldu. Bu nedenle, tekrarlanan yasaklara rağmen, yukarıda belirtilen mallar, özellikle soylular arasında dolaşımında kalmıştır. Her hâlükârda 843 tarihli yasa, Silla’nın Arap ve Güneydoğu Asya ülkelerinden 800 civarında farklı ürün ithal ettiğini kanıtlamaktadır.

Bu süre zarfında, Birleşik Silla İmparatorluğu’nun bir amirali olan Jang Bo-go (? -846), Doğu Asya denizlerindeki ticaret yollarının kontrolünü ele geçirdi ve Silla’nın bir deniz gücü olarak potansiyelini ortaya koydu. Jang Bo-go, Kore Güney Denizi’nde ve Çin ile ekonomik olarak gelişen Silla arasındaki Sarı Deniz’de deniz ticaretinin gücünü ele geçirdi. Tang ile Japonya arasındaki deniz ticaretini de tekeline almayı başardığında, “denizlerin taşsız hükümdarı (海神)” olarak methedildi. Böylelikle deniz yolu üzerinden yoğun bir ekonomik ve kültürel alışveriş sağlandı. Buna ek olarak Jang Bo-go; Dengzhou (登州), Yangzhou (揚州), Chozhou (楚州) gibi Çin’in hızla büyüyen liman şehirlerinde “Sillabang” adı verilen kendi ticaret bürolarını işletiyordu.²⁴ Silla’dan o zamanlar Doğu Asya’nın en önemli liman kenti olan Guangzhou’ya giden gemilerin başta Müslüman tüccarlar olmak üzere birçok yabancı tüccarı cezbediğine dair yazılı kaynaklarda herhangi bir tanıklık yoktur. Bununla birlikte, Guangzhou’da deniz kazası geçiren 50 Japon’un Silla denizcileri tarafından kurtarıldığını bildiren 845²⁵ tarihli Japonca bir rapor, Silla ile Guangzhou arasında ticari bir ilişki olduğunu düşündürmektedir. Yukarıdaki ifadeler, Silla’nın 9. yüzyılın ilk yarısında Güney Çin Denizi çevresindeki bölgelerle temasa geçtiğini göstermektedir.

Tang Hanedanlığı’nın (618-907) hüküm sürdüğü dönemde kozmopolitlik göz önüne alındığında, Sillalı ve Arabistanlı tüccarların Sillabang transit ticaretiyle uğraştıkları varsayılabilir. Silla ile Çin liman şehirleri arasındaki ticaret yolları, mevsimsel olarak değişen muson rüzgarlarına göre tercih belirleniyordu. Örneğin yazın deniz akıntısı kuzeye doğru ticaret yollarını kullanmayı elverişli kılarken, kışın durum tersine dönüyordu. Song Hanedanlığı’nda (960-1279) Çin İmparatoru’nun bir elçisinin anlattıkları, doğanın yardımı olmadan yolculuğun hiçbir şekilde güvenli olmadığını göstermektedir. Bu nedenle iyi yerel rehberler de büyük talep görüyordu. Doğu Çin Denizi’nde, Fujian’dan Zhejiang üzerinden Yangzi Haliçi’ne uzanan deniz yolu yoğun şekilde kullanıldı.

O dönemde küresel deniz aşırı ticaretin ne kadar yoğun olduğu göz önüne alındığında, İslam ülkeleri ile Silla arasındaki temas olasılığı artmaktadır. Tang İmparatorluğu zamanında -özellikle 8. yüzyıldan beri- gelişen kıtalar arası ticaret faaliyetleri, Silla’dan Koreli bir Budist keşişin yazdığı seyahatnamede belirtilmektedir. Hyecho (慧超) Hindistan’a hac ziyaretinde bulunan birçok keşişten biriydi. 5. yüzyıldan 7. yüzyıla kadar giderek artan bir şekilde çok sayıda Çinli keşiş, Orta Asya İpek

²² Samguksagi (三國史記) cilt. 33, 雜志2, 屋舍: 床小飾玳瑁沈香.

²³ Ptak, *Die maritime Seidenstrasse*, 319.

²⁴ An-Lushan ayaklanması (755-763) ve Huang Chao ayaklanması (876-883) sırasında meydana gelen yabancı ölümlerin sayısı yine İslam ve Çin arasındaki yakın ilişkinin kanıtını oluşturmaktadır. Ancak, An-Lushan ayaklanmasından sonra, ülkedeki durumdan yabancılar sorumlu tutuldu. 800 yılı civarında, ülkede bir tür entelektüel, geleneksel düşünceye dönüş yaşandı ve bu basit milliyetçilik olarak basit terimlerle ifade edildi. Suçlama, saf ve sade Çin kültürünün Budizm ve yabancı etkiler tarafından yozlaştırıldığı ve zayıflatıldığı yönündeydi. 836’da “renkli insanlarla” (Soğdlular, İranlılar, Araplar, Hintliler) muhatap olmak, 843’te onların dinleri yasaklandı ve yabancılar da Çinliler gibi giyinmeleri emredildi. 760 yılında birkaç bin, 879 yılında Kanton’da 120.000 olmak üzere, şehirlerdeki ayaklanmalarda birçok yabancı öldürüldü.

²⁵ Shoku Nihon koki (續日本後紀), Bd. 15, 承和12年(845).

Yolu ve Deniz İpek Yolu üzerinden Hindistan'daki Budizm'in kutsal bölgelerini ziyaret etmiştir. Hyecho geri döndükten sonra, Wang Ocheonchukguk Jeon (往五天竺國傳) adlı bir rapor yazdı.²⁶

Bu anlatıma göre, 19 yaşındaki Hyecho 723 yılında Guangzhou'dan Hindistan'a gemi ile seyahat etmiştir. Gemi yolculuğunun Güney Asya ülkelerinin kıyı şeridi boyunca yapıldığı, Hyecho'nun Malakka Boğazı'ndan geçtiği ve Kalküta çevresinde karaya çıktığı düşünülmektedir. Büyük olasılıkla, Hindistan dışındaki en büyük Budist ülke olan Sumatra'daki Srivijaya'da mola verdi. Hindistan'da dört yıl süren (723-727/8) bir keşif gezisinin ardından, İpek Yolu üzerinden (Pamir Dağlarından) Tang Hanedanlığının başkenti Chang'an'a (bugünkü Xi'an) döndü. Kuzeybatı Hindistan ve Orta Asya'ya gerçekleştirdiği yolculuk, İslam'ın yükseliş dönemine denk gelmiştir.

Srivijaya Krallığı, ilk olarak Srivijaya'ya bir gemi ile hac yolculuğuna çıkan I-Tsing (義淨)²⁷ adlı bir Budist bilgin tarafından ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Bu kişi 671 yılında Guangzhou'da bir Pers ticaret gemisine binerek Annam üzerinden gerçekleştirdiği 20 günlük yolculuktan sonra, o zamanlar Srivijaya İmparatorluğu'nun bir parçası olan Sumatra kıyılarına ulaşmıştır. O aynı zamanda Hindistan'ın kuzeyindeki bir Budist öğretim merkezine de yolculuk yapıyordu. Çin ticaret filoları o dönemde nadiren uzun deniz seferleri yaptığından, Sumatra uzun bir süre Çin için önemli bir ticaret ortağıydı. Kendilerini Tang Hanedanlığı yöneticilerine vassal olarak sunan krallığın yöneticileri, Çin ile ticareti tekelleştirmeye ve Palembang'ı önemli bir ticaret merkezi haline getirmeye çalışmışlardır. 695 yılına gelindiğinde Kral Jaya Nasa yönetimindeki Srivijaya Krallığı, bölgenin tüm limanlarını kontrol etti ve böylelikle Malakka Boğazı'nın tüm kontrolünü ele geçirdi. Hyecho ve I-Tsing'in yolculukları, Guangzhou- Srivijaya- Malakka- Hindistan ticaret rotasının bir deniz güzergâhı olarak kullanılan birçok örnekten biri olmuştur. Jang Bo-go'dan bu yana Silla ile Güney Çin'in liman şehirleri arasında bağlantılar bulunduğu dair kanıtlar, Kore'nin gelişmekte olan Dünya sisteminde hermetik olarak kapalı bir "sabah sakinliği ülkesi" olduğu söylemini geçersiz kılmaktadır. Ticaret sınır tanımıyor, o zaman olduğu gibi bugün de geçerli siyasi koşullara bağlı olarak gelişmiştir.

3. Doğrudan İslam Dünyası ile Kurulan Ticari İlişkiler (1024, 1025 ve 1040)

Bu noktada, 11. yüzyılın ilk yarısındaki olaylara geri dönelim. 11. yüzyılın başlarında Kore'ye kadar uzanan kendi geniş ticaret ağını yöneten Müslümanlar için bir yandan genel siyasi durum, diğer yandan Song Hanedanı ve Goryeos gibi Asya ülkelerinin refahı iyi bir başlangıç noktası oluşturuyordu: Doğu Asya, 10. yüzyıldan beri hızlı bir siyasi değişim geçirmiştir. Song hanedanı kurulduğu sırada (960), Kuzey Çin'in büyük bir kısmı halihazırda zaten Khitan ve Liao Hanedanlığı'nın kontrolü altındaydı ve bu hanedanlar, toprak taleplerini birkaç askeri zaferle (979, 986) ve 1004'teki Shanyuan Barışı ile güçlendirmişlerdir. Bu anlaşmada Song, yıllık haraç olarak gümüş ve ipek ödemeyi taahhüt etmiştir.²⁸ Kuzey Çin'deki bu siyasi istikrarsızlık nedeniyle, Song ve Goryeo arasındaki diplomatik ve ticari ilişkiler büyük ölçüde deniz yollarına bağlı olmuştur.

Goryeo, hem Çin'in Kuzey Song (960-1127) hem de daha kuzeyde, bugünkü Mançurya'da bulunan Liao'nun Khitan İmparatorluğu (937-1125) ile temaslarını sürdürdü. Daha sonra Jurchen'lar, önce Liao'yu ve daha sonra Song'u devirip Çin'in kuzeyinde Jin Hanedanlığını kurduklarında, Goryeo hanedanı da yeni güçlü komşusu ile diplomatik ilişkiler kurdu.

Uluslararası siyasi durumdaki değişiklikler nedeniyle Song ve Goryeo arasındaki diplomatik ilişkiler zaman zaman engellenmiştir,²⁹ ancak deniz yolları üzerinden ekonomik ve kültürel bağlantı kesintiye uğramamıştır. Öte yandan, resmi ticaretin durmasıyla birlikte günlük yaşam için ihtiyaç duyulan mallara olan talep daha da artmıştır. Bohai üzerinden kuzey deniz yolu ve Sandong üzerinden doğrudan rota artık bir seçenek olmadığı için, siyasi etkileşim Song Hanedanlığı ve Goryeo arasındaki

²⁶ Wang Ocheonchukguk Jeon'un bir kısmı, 1908 yılında Fransız şarkiyatçı Paul Pelliot tarafından Dunhuang Budist Manastırı'nın 17. mağarasında keşfedildi. Alman sinolog Walter Fuchs Almanca bir çevirisini yaptı (Walter Fuchs, *Huei-ch'ao's Pilgerreise durch Nordwest-Indien und Zentral-Asien um 726* (Berlin: De Gruyter, 1938)).

²⁷ Gelecek nesiller, antik Srivijaya İmparatorluğu hakkındaki bilgileri seyahatnamelerine borçludur. En ünlü eserleri arasında Nanhai jigui neifa chuan (南海寄歸內法傳) ve Datang xiyu qifua gaoseng chuan (大唐西域求法高僧傳) bulunmaktadır.

²⁸ Askeri gücün artmasına rağmen Song'un Kaifeng'deki dış politikası, Liao hanedanının Khitan imparatorluğuna karşı pek başarılı olamadı; savaşlardaki ağır kayıplar nedeniyle ilk başarılarından sonra, 1004'te aşağılanmaya eşdeğer olan Shanyuan Barışı ile sonuçlandı. Bununla birlikte anlaşma, Liao Khitan İmparatorluğu'nun siyasi açıdan daha üstün bir devlet olarak tanınması pahasına yüz yıllık bir barış sağladı. Ayrıca yıllık 2,84 ton gümüş ve 200.000 balya İpek haraç ödemesi gerekiyordu. Kendi ikincil statüsünü onaylaması dış politika üzerinde ağır bir yük getirdi, haraç ödemeleri sonunda devlet hazinesini tamamen boşalttı, ekonomi ve ticareti felç etti.

²⁹ Örneğin, 1071'e kadar olan dönemde iki imparatorluk arasında resmi diplomatik ilişkiler yoktu.

deniz ticaretini destekleme eğilimindeydi. Buna bağlı olarak deniz trafiği, güney deniz güzergâhında yoğunlaşmıştır.

Bu amaçla, denizcilikteki teknik gelişmeler uluslararası denizciliği mümkün kılmıştır. Pusulanın ve yeni navigasyon aletlerinin yaygınlaşması da bu döneme tesadüf etmektedir. Ayrıca Goryeo'nun ekonomi politikası, Kore'nin zaten geleneksel olarak var olan deniz yöneliminin bir devamı olmuştur. Önemli bir ticaret merkezi olan Gaeseong'dan gelen Wang Kon (918–943), bugünkü Kore'ye adını veren Goryeo Krallığı'nın hükümdarı olmak için isyan etmiştir. Deniz ticaretiyle zenginleşen soyluların desteğiyle iktidarı ele geçiren Wang Kon, Kore Yarımadası'nın tamamını bir kez daha tek bir devlette birleştirmeyi başarmıştır. Güç tabanını büyük toprak sahiplerinin ve tüccarların oluşturduğu Goryeo Hanedanlığı (936-1392) ticareti teşvik etmiştir. Böylece, Gaeseong'dan çok da uzak olmayan liman kenti Byeokrando, bir Doğu Asya ticaret merkezi haline geldi ve burada uluslararası ticaret gelişti. Goryeo önemli bir deniz ticareti ülkesi haline geldi.

1123 yılında Çin elçisi olarak Kore'ye gelen Seo Keung Sunhwabingsa Koreadokyung (宣和奉使高麗圖經 Goryeo'nun doğal bir tasviri) adlı kitabında, 28 Mayıs'ta Mingzhou'dan başlayan yolculuğunu ve 3 Haziran'da Kore anakarasından yaklaşık 145 km uzaklıktaki Heuksando adlı bir adaya varışını anlatmaktadır. Bu rapor, uygun muson koşullarında Mingzhou'dan Heuksan adasına yolculuğun 4 ila 5 gün sürdüğü yönündeki Xu Zi Zhi Tong Jian Chang Bia'nın (續資治通鑒長編)³⁰ ve Goryeo Song shi Chronicle'm (宋史 高麗傳) haberleriyle uyumludur. Dolayısıyla bu deniz yolculuğu, Heusando'dan Gunsan'a, Seo Keung'a göre 9 gün sürecek olan Ryesong Nehri'ne kadar olan yolculuktan daha kısadır.

Bu noktada Arap ticaret kafilelerinin Kore'ye nereden ulaştığı sorusunu açıklığa kavuşturmak gerekmektedir. Büyük ihtimalle Çin'den Kore'ye giden yolu kullandılar. Müslüman tüccarların Çin'de mi ikamet ettikleri yoksa Çin üzerinden Arabistan'dan Kore'ye mi seyahat ettikleri sorusuna, kaynakların elverişsizliği nedeniyle cevap vermek kolay değildir.

Tarihi gerçeklere mümkün olduğunca yaklaşmak için Çin'deki Müslümanların durumu daha da detaylı incelenmelidir. İslam'ın Çin'e tam olarak ne zaman geldiği şu ana kadar hala tartışma konusudur. Bununla birlikte, İslam'ın Çin'deki varlığının ilk aşaması Tang ve Song Hanedanlıkları zamanında gelişmiştir. Bu etkileşim öncelikle ticari alanda gelişmiştir. Tang Hanedanlığı döneminde Çin ile İslam ülkeleri arasındaki ticaret gelişmiştir. Sonuç olarak, çok sayıda Arap ve İranlı tüccar Çin'e akın etmiştir. Onlar o zamanlar “Fanke” (番客, yabancı misafirler) olarak adlandırıldılar. Bazıları Çin'e yerleşti ve bir daha memleketlerine geri dönmedi. Ancak bu insanlar, dini inançlarının ve yaşam biçimlerinin çoğunu muhafaza edebildiler.

Song Hanedanlığı döneminde, Çin'e tüccar olarak gelen ve daha sonra ülkede kalan Müslümanların sayısı giderek artmıştır. Guangzhou, Kuanzhou, Fuzhou, Mingzhou ve Hangzhou Arap tüccarların ikametgâhı haline gelmiştir. Bu kimseler nesiller boyunca, o zamanlar “Yerli Fanke” olarak adlandırıldıkları Çin'de yaşadılar. Bu Müslümanlar, başkentte olduğu kadar, Çin'in kıyı bölgelerinde ve diğer bazı büyük şehirlerinde de yoğunlaşmışlardır. Yabancıların kaldığı mahalleye “Fanfang” (蕃坊) deniyordu, burada nispeten çok sayıda cami inşa edilmiştir. “Fanzhang” (蕃長)³¹ olarak da adlandırılan “Fanfang” liderleri, yerel yönetimlerce “Fanke” sınıfından atanırlardı. Onlar dini meselelerden sorumluydular ve Müslümanlar arasındaki anlaşmazlıkları çözmek zorundaydılar. Ayrıca, yerel yönetimler tarafından Çin'e daha fazla yabancı tüccar çekmek için görevlendirildiler.

Çin dış ilişkileri tarihi alanında uzman olan Bai Shouyi'ye (白壽彝) göre, Song Hanedanlığı'nın kuruluşundan (968) 1168 yılına kadar olan süreçte halifeler tarafından Çin'e 49 defa elçi gönderilmiştir. İki ülke arasındaki ticaret hacminin belirgin yükselişinin ardından, tüccarları korumak ve ticareti güvence altına almak için önlemler şeklinde olaylar çok olmalıydı. Arap nüfusunun büyümesi, Quanzhou, Guangzhou, Yangzhou'da toplam 6-7 caminin inşa edilmesine yol açmıştır. Ayrıca, Sirafi

³⁰ Xu Zi Zhi Tong Jian Chang Bian (續資治通鑒長編) cilt. 339 (1083 yılı).

³¹ En ünlü Fanzhang muhtemelen Amman'dan gelen Xin Ya-tuo-lu (辛押陀羅)'dur. Song shi ve Dong po quan ji (東坡全集)'a göre baharat ticaretini uluslararası alanda başarılı bir şekilde genişleterek zenginleşti. 1072 yılında Amman'a elçi olarak atandı: 宋史 Song-shi cilt. 490: 熙寧中, 其使辛押陀羅乞統察蕃長司公事, 詔廣州裁度。又進錢銀助修廣州城, 不許。六年, 都蕃首保順郎將蒲陀婆離慈表令男麻勿奉貢物, 乞以自代, 而求為將軍, 詔但授麻勿郎將。其國部屬各異名, 故有勿巡, 有陀婆離, 有俞盧和地, 有麻囉跋等國, 然皆冠以大食。勿巡所貢, 又有龍腦、兜羅錦、球錦袂、蕃花簪陀婆有金飾壽帶、連環臂鉤、數珠之屬; 東坡全集 Dong po quart ji Bd. 107: 辛押陀羅歸德將軍).

adlı bir tüccar, Quanzhou'daki Müslümanlar adına bir mezarlık inşa etmek için para bağışında bulunmuştur.

Song döneminde, özellikle Fujian bölgesindeki Quanzhou, uluslararası ticaretten yararlanmıştı.³² Ancak burada bizi ilgilendiren husus, Quanzhou'nun Goryeo ile Güneydoğu Asya ve dolayısıyla İslam toprakları arasında bir bağlantı haline gelmesidir. Kore ve Çin kaynakları, 1015 ile 1090 yılları arasındaki dönemde Quanzhou'dan gelen tüccarların Goryeo'yu 19 kez ziyaret ettiğini ve sayılarının yaklaşık 1000 olduğunu bildirmektedir.³³ Hatta bir keresinde 150 kişilik bir ticaret grubu bile bir araya gelmiştir. Quanzhou ve Goryeo arasındaki ekonomik bağlar, Yuan Hanedanlığı döneminde de devam etmiştir.

Böylece Güneydoğu Asya bölgesinden ve İslam bölgelerinden gelen lüks mallar ve değerli eşyalar, kuzeye doğru Gaeseong'a kadar akıyordu. Yabancı mallar ağırlıklı olarak Tonking Körfezi'ne³⁴ teslim edilmiş ve oradan da aşağı Yangzi Vadisi'ndeki limanlara ve ayrıca Hangzhou'ya ulaşmıştır.

Güney rotası yazılı kaynaklarda defalarca zikredilmiştir. Hem yukarıda tartışılan Doğu Asya'daki politik olarak istikrarsız durum hem de Fujian bölgesinin uluslararası bir merkez olarak önemi, deniz yollarının yoğun bir şekilde kullanılmasına neden olmuştur. Quanzhou ile deniz ticareti de kültürel etkileşimi teşvik etmeye devam etmiştir: Böylelikle Avatamsaka Sutra (夾註華嚴經) Goryeo'da Seo Jin Yoon (徐戡運) tarafından basılıp yayınlanmıştır. Beş Hanedanlık döneminde yazılan Jodang jip (祖堂集) Goryeo'da da biliniyordu. Quanzhou'da hala Silla ve Goryeo ile temaslara dayanan tapınaklar ve köyler bugün de varlığını sürdürmekte, sebze ve meyve isimleri de bu temaslara izlerini taşımaktadır.

Tersine, hem Goryeo tüccarlarının, satıcılarının ve gemilerinin Song Hanedanlığı kaynaklarında sıkça bahsedilmesi hem de Quanzhou Deniz Gümrük Ofisi'ndeki Goryeo Fanfang liderlerinin önemi, her iki tarafın da birbirleriyle yakın ilişkiler içinde olduğunu göstermektedir. Bu nedenle söylenenler, 1024, 1025 ve 1040 yıllarına ait kaynaklarda adı geçen Arapların, Quanzhou'dan Goryeo'ya doğru yola çıkmış olabileceklerini düşündürmektedir.

Goryeo'ya tüccar olarak gelen yabancı tüccarlar, önce Kraliyet Sarayını ziyaret ederek, ticari girişimlerde bulunmak için resmi izin karşılığında krala bir dizi değerli ticari mal sunmak zorunda kalmışlardır. Onlar da karşılığında mal aldılar, ancak bunlar kaynaklarda ismen kraliyet hediyeleri olarak adlandırılmaktadır.³⁵ Kendilerine verilen hediyeleri aldıktan sonra, elçilik heyetinin kendi başına sınırlı miktarda mal ile ticaret yapmasına izin verilmiştir. Bu hediye alışverişi, Goryeo'nun dış ve ekonomik politikalarına uygundu. Bir tür haraç ticareti oluşturdu ve bu da Çin haraç sistemi modeline göre geliştirildi. Amaçları, Çin'in etkisi karşısında kendi dış politika bağımsızlığını korumak ve belgelemektir.

Buna rağmen, bu eşitsiz sistem birçok güç tarafından kabul edilmiş ve kullanılmıştır. Bunun basit nedeni, bu sisteme dahil olan tüm aktörlerin aynı zamanda bundan faydalanmış olmasıydı. Kraliyet hediyeleri karşılığında haraç alışverişi, sonrasında serbest ticaretten kâr elde etme olasılığı kadar ön plana çıkmış gibi görünmemektedir.

1024, 1025 ve 1040 tarihli kaynakların dışında, Müslüman tüccarların Goryeo İmparatorluğu'na gelişine dair hiçbir yazılı kaynak bulunmamıştır. Ancak bu, Kore Yarımadası ile İslam devletleri arasındaki ticaretin kesintiye uğradığı anlamına gelmemektedir. Yukarıda belirtildiği gibi, Kore

³² Bk. Angela Schottenhammer, *Das songzeitliche Quanzhou im Spannungsfeld zwischen Zentralregierung und maritimem Handel: unerwartete Konsequenzen des zentralstaatlichen Zugriffs auf den Reichtum einer Küstenregion* (Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2002); Angela Schottenhammer (ed.), *The emporium of the world: Maritime Quanzhou, 1000-1400* (Leiden: Brill, 2000).

³³ Song'dan gelen tüccarların sayısı ile ilgili olarak birkaç açıklama yapılması gerekmektedir: Öncelikle devlet tarafından yayınlanan yazılı kaynaklarda tüm ticari işlemlerden bahsedilmemektedir. Bu gerçek, dönemin mektuplarının incelenmesiyle doğrulanmaktadır ve bu mektuplarda bahsedilenlerin dışında başka bağlantıların da bulunduğu dair kanıtlar bulunmaktadır. İkinci olarak, Sung-Jong'un (981-997) hükümdarlığından itibaren, hükümetin yerel tüccarların tüm özel ticaretini yasaklamasının ardından uluslararası ticaret daha da yabancı tüccarların eline geçti. Bu, yerel soyluların özel ticaret yoluyla servet biriktirmesini önlemek için tasarlanmış bir ticaret politikası ile uyumluydu (Lee Jin-Han, "Rethinking on the Trading Activities of Merchants from Sung in Goryeo Dynast", *The Korean History Education* (2007), 49-82). Bu nedenlerle ithalat ve ihracat tamamen yabancı gemilerin eline geçti.

³⁴ Song-shi (宋史) cilt. 487, 246, 3; Seo Keung'un *Sunhwabingsa Koreadokyung* (徐棘, 宣和奉使高麗圖經) cilt. 34-39, 海道 1-6.

³⁵ Örneğin: 朔 宋泉州商都綱林等五十五人 來獻土物 (Goryeosa cilt. 5 Ağustos 1033); 宋商陳諒等六十七人 獻土物 (Goryeosa cilt. 6 Temmuz 1036).

kaynaklarında tüm ticari görüşmelerden bahsedilmemektedir. Aslında Müslümanların Uzak Doğu'ya doğru daha da ilerlemeye cesaret ettikleri güçlü bir biçimde varsayılabilir. Bu nedenle, Hint Okyanusu ile Uzak Doğu arasındaki bölgelerde küresel çapta bir ticaretin Kolomb'un seyahatinden önce zaten var olması oldukça mümkündür. Bu, aşağıdaki ürünlerin geniş dağılımı ile desteklenmektedir:

843 yasası, özellikle “(玳瑁 şahin gagalı kaplumbağa, eretmochelys imbricate)” lüks malların ithalatını yasakladı. Bu hayvanların kabuklarının boynuz plakaları, sanat ve zanaat ürünleri ve mücevherat için imrenilen ham maddenin en değerli formunu temsil etmektedir. Kaplumbağa kabuğu ithalatının yasaklanması, oldukça yüksek bir talep olduğunu göstermektedir. Kaplumbağa kabuğu, Goryeo döneminde parlak siyah üzerine kakma sanatının şaheserleri olan lake eşyaların yapımı için yaygın olarak ithal edilmiştir. Goryeo Hanedanlığı'nın deniz kabuğu ve kaplumbağa kabuğu ile süslenmiş lake ürünleri, Song ve Liao gibi komşu ülkelere haraç olarak gönderilen mallar arasındaydı ve bu da Goryeo lake sanatının yüksek seviyesini kanıtlamaktadır. Aslında, Birleşik Silla'dan bu yana, Kore lake sanatı yüksek bir seviyeye ulaşmıştı, bu nedenle kaplumbağa kabuğu önemli bir ithalat kalemiydi. Gerçek Caretta kaplumbağaları Hindistan alt kıtasına özgü olduğundan, en azından Müslüman tüccarlar tarafından Kore'ye getirilmiş olma ihtimalleri vardır. Diğer bir olasılık ise, Song ve Goryeo hanedanları arasındaki deniz ticaretini giderek daha fazla tekelleştirmeye çalışan Çinli transit tüccarların, uzak ülkelerden gelen mal akışından sorumlu olmalarıdır.

Müslümanların transit tüccar olarak yanlarında getirdikleri bir diğer yabancı mal da zencefil köküydü. Bir rivayete göre, zencefil Goryeo İmparatorluğu'nda son derece kaliteli bir bitki olarak kabul edildi: Goryeosa, 1018 yılında Kral Hyeon-Jong'un savaşlarda ölen askerlerin ailelerine değerli Yong Bong (龍鳳) çayının yanı sıra kürk ve zencefil verdiği hikâyeyi anlatmaktadır. Bu referans aslında Kore kaynaklarında zencefilden söz edilen ilk kaynağı oluşturmaktadır. Bir anti-enflamatuar, bulantı ve kusma önleyici ilaç olarak zencefil, o zamanlar çok popülerdi ve aranılıyordu.

Hindistan ve Güneydoğu Asya'ya özgü olan bu baharat, Müslüman tüccarların ticaret listelerinde yer aldı. Bununla birlikte, Çinlilerin onu Kore'ye ithal etmesi de mümkündür. Çünkü zencefil o zamanlar Çin'de de zaten yetiştiriliyordu. Ancak yukarıda bahsedilen 1018 tarihli kayıt ile İslam'ın Kore ile ilk ticari karşılaşmasının zamanlaması hemen hemen aynıdır. Sadece tesadüf mü?

Kısa bir süre sonra, yani 14. yüzyılda zencefil, Venediklilerin en önemli ticaret ürünlerinden biri haline geldi. 13. yüzyılın ikinci yarısında Moğolların istilası ile birçok Müslüman Kore'ye gelmiş ve oraya yerleşmiştir. Bazıları başarılı tüccarlar olurken, bazıları da siyasi danışman olarak çalışmıştır. Goryeo'nun başkentinde bir dizi cami inşa edilmiştir. Ancak, Kore'deki İslam'ın daha sonraki tarihi artık bu çalışmanın kapsamına girmemektedir.

SONUÇ

İkinci bin yılın başında, Deniz İpek Yolu, doğu yolunun Japonya, Kore'ye ve batıya doğru ek Afrika uzantılarının entegrasyonu ile genişlemiştir. Altın ve metaller, inciler ve mücevherler, cam ve seramikten yapılmış nesnelere yanı sıra ipek, ahşap ve baharatlar da deniz yoluyla taşınıyordu. Fildişi, gümüş ve kırmızı mercan Çin'e; tütsü ve mür, Arap Yarımadası'nın güneyinden Mısır ve Anadolu'ya ithal edilmiştir; Hindistan'dan pamuklu ürünler Umman Denizi ve Bengal Körfezi üzerinden sevk edilmiştir.

Asya'daki Moğol egemenliğinden önce bile, Müslüman transit tüccarlar Uzak Doğu'da geniş ticaret ağlarını sürdürmüşlerdir. Özellikle Abbasiler döneminde, faaliyetlerinin bir parçası olarak Uzak Doğu'dan Doğu Afrika kıyılarına kadar geniş ticaret bağlantıları geliştirmişlerdir. Bu küresel ekonomik koşullar altında, Müslüman ülkeler ile Kore Yarımadası arasında kaydedilen ilk ticari karşılaşma 1024 yılında gerçekleşmiştir.

Kore'nin 1024'ten önce Müslümanlarla sürekli ve doğrudan ticari temas kurduğuna dair yazılı kanıtlar bulmak zordur. Ancak denizler, ülkeyi küresel bir perspektiften Doğu Asya bağlamına yerleştiren “ayırıcı değil birleştirici unsurlar” olmuştur. 843 yasasında belirtilen ithal mallar ve Silla ile Tang arasındaki ekonomik ve kültürel düzeydeki yakın bağlar gibi pek çok kanıt, Kore ile İslam dünyası arasında 1024'ten önce de alışveriş yapıldığını, Kore'de değilse bile Çin'de transit ticaret yoluyla gerçekleştiğini düşündürmektedir.

11. yüzyılın ilk yarısında Müslüman tüccarların gelişi -öyle ya da böyle- Kore'nin İslam'la ilişkileri tarihinde yeni bir dönüm noktası olarak tanımlanabilir. Doğu Asya'daki genel siyasi durumun yeniden yapılandırılması ve deniz ticareti için güney deniz rotasının tercih edilmesi, bunda önemli bir rol oynamıştır. Bu da Çin'in güneyindeki liman şehirlerinde faaliyet gösteren Müslümanlara, etki alanlarını

Doğu Asya'ya kadar genişletmek için ideal bir fırsat sunmuştur. İşte bu ortamda, Ta'sik'ten Müslüman tüccarlar Al-Raza, Hassan ve Raza, iki ortak arasında yeni bir ilişkiler dönemi başlatmak için Goryeo İmparatorluğu'na gelmiştir.

KAYNAKÇA

- Ahmed b. Abdülvehhâb en-Nüveyrî, Nihâyetü'l-ereb fi funûni'l-edeb, (Kahire: yyy, 1923), I/230.
- Alî b. el-Hüseyn el-Mes'ûdî, Mürücü'z-zeheb ve me'âdinü'l-cevher (Kahire: yyy, yty) 1/346 h. 155-156.
- Andre G. Frank, "Bronze age World system cycles", *Current Anthropology* 34 (1993), 383-430.
- Andre G. Frank, "The modern World System revisited. Rereading Braudel and Wallerstein", *Civilizations and World Systems: Studying World-Historical Change*, ed. Stephen K. Sanderson (California: Altamira Press, 1995), 206-228.
- Andre G. Frank, B. K. Gills (ed.), *The World System: Five Hundred Years oder Five Thousand?* (London, New York: Routledge, 1993).
- Angela Schottenhammer (ed.), *The emporium of the world: Maritime Quanzhou, 1000-1400* (Leiden: Brill, 2000).
- Angela Schottenhammer, *Das songzeitliche Quanzhou im Spannungsfeld zwischen Zentralregierung und maritimem Handel: unerwartete Konsequenzen des zentralstaatlichen Zugriffs auf den Reichtum einer Küstenregion* (Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2002).
- Don Baker, "Islam Struggles for a Toehold in Korea", *Harvard Asia Quarterly* 10/1 (2006), 25-30.
- Dong po quan ji. Cilt. 107 Shanghai: Shanghai Guji Chubanshe, 1987.
- Frederick John Teggart, *Rome and China: A Study of Correlations in Historical Events* (Berkeley: University of California Press, 1939).
- Goryeosa cilt. 4, Temmuz 1028; cilt. 5, Eylül 1033; cilt. 6, Temmuz 1036. Seoul: Dong-A University Classics Research Institute, 1971.
- Hee-Soo Lee, "Early Korea-Arabic maritime relations based on Muslim sources", *Korea Journal* 31/2 (1991), 21-32.
- Immanuel Wallerstein, *The Modern World System I-II-III* (New York: Academic Press, 1974,1980, 1989).
- Jane Schneider, "Was There a Precapitalist World-System?", *Peasant Studies* 6/1 (1977) 20-29.
- Janet Abu-Lughod, "Das Weltsystem im dreizehnten Jahrhundert: Sackgasse oder Wegweiser?", *Vom Mittelmeer zum Atlantik. Die mittelalterlichen Anfänge der europäischen Expansion*, ed. Peter Feldbauer (Wien-München, R. Oldenbourg Verlag, 2001), 11-35.
- Janet Abu-Lughod, *Before European Hegemony: The World System A.D. 1250-1350* (New York: Oxford University Press, 1989), 34.
- K. N. Chaudhuri, *Asian Before Europe: Economy and Civilisation of the Indian Ocean from the Rise of Islam to 1750* (Cambridge: Cambridge University Press, 1990).
- K. N. Chaudhuri, *Trade and Civilisation in the Indian Ocean* (Cambridge: Cambridge University Press, 1985).
- Lee Hee Soo, "Islam in Korea. Its History and Present Situation", *Journal of The Korean Association of The Islamic Studies* 4/1(1994), 59-82, burada 61.

- Lee Jin-Han, “Rethinking on the Trading Activities of Merchants from Sung in Goryeo Dynast”, *The Korean History Education* (2007), 49-82.
- M. J. de Goeje (ed.), *Bibliotheca Geographorum Arabicorum pars. 6* (Lugdini-Batavorum, 1967), S. 70.
- Marshall G. S. Hodgson, “The Interrelations of Societies in History”, *Rethinking World History: Essays on Europe, Islam, and World History*, ed. Edmund Burke (Cambridge: Cambridge University Press, 1993).
- Min Su Han, Jin Ju Hwang, Whan Suk Moon, “A study on the production techniques of ancient gilding (Focus on the mercury amalgam gilding)”, *Conservation Studies* 23 (2002), 113-129.
- Raphael Israeli, *Muslims in China* (London, Curzon Press, 1980).
- Roderich Ptak, *Die maritime Seidenstrasse. Küstenräume, Seefahrt und Handel in vorkolonialer Zeit* (München: C. H. Beck Verlag, 2007) 323.
- Samguksagi cilt. 33 Seoul: Hangilsa, 1998.
- Seong Min Hong, “Commercial Relations between Korea and the Middle East in the Medieval Ages”, *Korean Journal of the Middle East Studies* 22 (2002), 165-186.
- Shoku Nihon Kōki, cilt. 15. Tokyo: Yoshikawa Kōbunkan, 1981.
- Song-shi cilt. 490; 487. Beijing: Zhonghua Shuju, 1985.
- Sunhwabingsa Koreadokyung cilt. 34-39. Taipei: Yiwen Yinshuguan, 1966.
- Şeyhürabve ed-Dimaşkî, Nuhbetü’ d-dehr fî acâ’ ibi’ l-ber ve’ l-bahr, *Cosmographie de Chems ed-din abou Abdallah Mohammed ed Dimachqui*, ed. M.A.F. Mehren (St. Petersbourg, Académie impériale des sciences, 1866), 131.
- Walter Fuchs, *Huei-ch’ao’s Pilgerreise durch Nordwest-Indien und Zentral-Asien um 726* (Berlin: De Gruyter, 1938).
- Xu Zi Zhi Tong Jian Chang Bian, cilt. 339, (1083) Beijing: Zhonghua Shuju, 2004.